

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО
І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ЛІСІВНИЦТВА
ТА ДЕКОРАТИВНОГО САДІВНИЦТВА

*Міжнародна науково-практична конференція
«Флористичне і ценотичне різноманіття
у відновленні, охороні та збереженні рослинного світу»*

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
Навчально-науковий інститут лісового і садово-паркового господарства*

м. Київ, 25 квітня 2018 р.

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ФЛОРИСТИЧНЕ І ЦЕНОТИЧНЕ
РІЗНОМАНІТТЯ У ВІДНОВЛЕННІ,
ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ОХОРОНІ
РОСЛИННОГО СВІТУ»**

ПРИСВЯЧЕНОЇ 120-РІЧЧЮ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ ТА КАФЕДРИ
БОТАНІКИ ННІ ЛІСОВОГО І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА
(23–25 квітня, 2018 року)

КИЇВ
Видавництво-Ліра-К
2018

УДК 581.9:502.1 (081)

*Рекомендовано науково-технічною радою НДІ лісівництва та декоративного садівництва ННІ лісового і садово-паркового господарства Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 4 від 22 березня 2018 року)*

Флористичне і ценотичне різноманіття у відновленні, збереженні та охороні рослинного світу : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 23-25 квітня 2018 р. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. – 200 с.

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Флористичне і ценотичне різноманіття у відновленні, збереженні та охороні рослинного світу» присвячено висвітленню актуальних проблем сучасної ботаніки та лісовідтворення. Наводяться фактологічні матеріали про рослинний світ України, розглядаються питання загальної флорології та фітоценології, синтаксономії, фітогеографії, заповідної геосозології, синфітосозології, дендрозозології, а також інтродукції рослин, фітоінвазій та синатропізації рослинного покриву. Означено деякі аспекти ботанічної та лісової освіти.

Редакційна колегія:

Б. Є. Якубенко (відповідальний редактор), С. Ю. Попович, О. В. Колесніченко, І. П. Григорюк, Ю. М. Марчук, С. Б. Ковалевський, В. М. Меженський, А. М. Чурілов (секретар).

Тези доповідей, а також їх бібліографія подана в авторській редакції.

© Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2018
© Видавництво Ліра-К, 2018

Максимчук Р. Т.
ФОРМОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ ЯЛИЦІ БІЛОЇ (*ABIES ALBA* MILL.)
ЗА СТРУКТУРОЮ ДЕРЕВИНИ В ЛІСОРΟΣЛИННИХ УМОВАХ
БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТ..... 119

Лінкевич О. О.
ІНТРОДУКЦІЯ *PAEONIA* L. У КРИВОРІЗЬКОМУ
БОТАНІЧНОМУ САДУ НАН УКРАЇНИ 120

**Никитіна А. Д., Горлушко А. В., Бойко Р. В., Левон О. Ф,
Счепицька Т. С.**
ВИКОРИСТАННЯ ІНРОДУЦЕНТІВ ТА АБОРИГЕННИХ
ВИДІВ ТРАВ'ЯНИХ РОСЛИН ЗА СТВОРЕННЯ
КОМПОЗИЦІЙ У ЛАНДШАФТНОМУ БУДІВНИЦТВІ..... 122

Сич З. Д., Дидів О. Й., Дидів І. В., Ільчук Р. В., Дидів А. І.
ОВОЧЕВЕ РІЗНОМАНІТТЯ У ЛАНДШАФТНОМУ
ДИЗАЙНІ 124

ЗБЕРЕЖЕННЯ, ОХОРОНА ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИННОГО РІЗНОМАНІТТЯ

Яворівський Р. Л., Лендєнєва Г. Л.
ЗМІНА СТАТУСУ ПРИРОДООХОРОННОЇ ТЕРИТОРІЇ
ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАХІД ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ
ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ..... 127

Сорока М. І., Возняк А.
БУКОВІ ЛІСИ РОЗТОЧЧЯ ЯК ОБ'ЄКТ ОХОРОНИ
ЮНЕСКО 129

Берегута Є. І.
АНАЛІЗ ПОДІБНОСТІ ВИДОВИХ СКЛАДІВ
ДЕНДРОСОЗООКЗОТІВ БОТАНІЧНИХ САДІВ
ЕКВАДОРУ 131

ЗБЕРЕЖЕННЯ, ОХОРОНА ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИННОГО РІЗНОМАНІТТЯ

УДК 502.72 : (477.84)

ЗМІНА СТАТУСУ ПРИРОДООХОРОННОЇ ТЕРИТОРІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАХІД ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ

Яворівський Р. Л., Лендєнєва Г. Л.

Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

Збереження фіторізноманіття було та залишається одним із найактуальніших завдань сучасного наукового простору. Проте, особливо гостро воно нагадує про себе тоді, коли існуюча система природоохоронних заходів не в повній мірі відповідає потребам навколишнього середовища певного регіону. Прикладом такої невідповідності вважаємо лісовий заказник загальнодержавного значення «Суразька дача», котрий знаходиться в Шумському районі Тернопільської області (створений Постановою Ради Міністрів УРСР від 03.08.1978 р., № 383). Загальна площа заказника – 3864 га представлена унікальним, штучно створеним та високопродуктивним лісовим масивом видів *Quercus robur* L., *Fraxinus excelsior* L., *Larix decidua* Mill., *Pinus sylvestris* L. та ін. Особливу цінність у заказнику становлять ділянки вірцевих ясенєво-дубових, модриново-ясенєво-дубових, ялиново-ясенєво-дубових насаджень штучного походження, що створені лісівниками наприкінці XIX та напочатку XX ст. під керівництвом ученого-лісівника, лісничого I розряду Дубровинського Василя Георгійовича, а також ділянки лісу із наявністю ендемічних видів дерев – генетичні резервати суббореального екотону *Quercus robur* і старовікові сосново-дубові та дубові острівні масиви на відслоненнях крейди. Такий опис лісових масивів, котрі охороняються нині в заказнику надає реєстр природо-заповідного фонду Шумського району станом на 01.01.2017 р. Проте, з часу заснування заказника й до 2002 р. включно ніхто серед природодослідників Шумщини не проводив детальних досліджень стосовно особливостей раритетної складової флори серед його трав'яних рослин. Перші маршрутно-експедиційні та геоботанічні дослідження до ймовірних ареалів трапляння популяцій видів флори, занесених до «Червоної книги України», відбулися саме у квітні 2002 р. Зокрема, учні Васьковоцької ЗОШ I–II ст. (Шумський

район) на чолі із вчителем біології, директором школи Дударем Л.Г. виявили в 170 кварталі заказника ділянку степової рослинності. На цій невеликій території зростало 48 особин *Pulsatilla grandis* Wender. та 25 – *Adonis vernalis* L. Саме з цього незначного відкриття розпочалась багаторічна і клопітка праця, спрямована на виявлення популяцій рідкісних рослин, проведення моніторингу чисельності та стану видів у них, установлення ймовірних причин скорочення чисельності та площ зростання окремих популяцій тощо. Протягом 2002–2017 рр. на території заказника було виявлено та підтверджено зростання 12 видів, котрі занесені до «Червоної книги України. Рослинний світ (2009)» та 25 видів, що внесені до переліків рідкісних і таких, що потребують охорони Рівненської та Тернопільської областей. На превеликий жаль, ці популяції постійно потерпають від антропоного впливу, що зумовлює негативну динаміку їх чисельності. Так, наприклад, чисельність згадуваного *Pulsatilla grandis* Wender. скоротилась від 48 особин у 2002 р. до 10 у 2017 р. Основною причиною такого катастрофічного зменшення чисельності популяції вважаємо антропочне навантаження, оскільки безпосередня близькість до відпочинкової зони села Сураж дозволяє його жителям кожної весни зривати на букети та нищити рідкісні рослини. Дослідницька група намагалась вжити заходів з метою охорони єдиної у районі популяції цього виду. Так заздалегідь, ранньою весною встановлювались інформаційні таблиці із фото квітучої рослини та застереженням проти її зривання. Проте, результатом залишалось невпинне подальше скорочення чисельності та вандалізм стосовно самих таблиць. Серед інших чинників скорочення чисельності популяцій рідкісних видів на території заказника вважаємо вирубку окремих лісових насаджень. У зв'язку з цим, особливо гостро повсталала проблема щодо збереження популяції *Lilium martagon* L., оскільки її чисельність є дуже низькою (7–9 особин) і якщо провести будь які заходи для розчищення лісу чи його вирубки – ці єдині особини будуть також знищені. Серед інших негативних факторів, які впливають на скорочення чисельності червонокнижних та регіонально-рідкісних видів на території заказника вважаємо такі: випасання худоби місцевим населенням у місцях зростання раритетних видів флори, заготівля їх як лікарської рослинної сировини, витоптування внаслідок хаотичного прокладання просік та лісових доріг без врахування особливостей рідкісних видів трав'яної флори тощо.

Отже, зважаючи на все вище зазначене, можемо констатувати, що для цієї території з її особливостями

фіторізноманіття, значною кількістю популяцій рідкісних трав'яних видів та негативним станом окремих їх популяцій статус лісового заказника є малоефективним. Тому рекомендуємо змінити статус досліджуваної природоохоронної території на ботанічний заказник загальнодержавного значення або її приєднання до структури НПП «Кременецькі гори», що дозволить продовжити дослідження на ефективнішому науковому рівні та забезпечити належні заходи щодо охорони популяцій рідкісних видів флори.

УДК 581. 527.7

БУКОВІ ЛІСИ РОЗТОЧЧЯ ЯК ОБ'ЄКТ ОХОРОНИ ЮНЕСКО

Сорока М.І., проф., д.б.н., Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна,

Возьняк А., проф., др. габ., Університет Природничий в Любліні, м. Люблін, Польща

Ділянка великовікових букових лісів на території природного заповідника «Розточчя» включена до Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. Цей масив площею 384,81 га є добре збереженим дериватом колишніх широколистяних лісів, які у первинному ландшафті Розточчя були пануючим типом рослинності. Центром формування таких ценозів є нижній гірський пояс та субокеанічні області рівнини. На їх поширення величезний вплив мають океанічні повітряні маси. Такі ліси характеризуються поліваріантністю, викликану географічними, так і екологічними чинниками. Це екстразональні утвори, які мають складну фітоісторичну «біографію», відзначаються високим ступенем саморегуляції та відтворення, у межах заповідника, та і цілого регіону, мають природне походження. Висловлені припущення про їх пралісовий характер не мають під собою підґрунтя з огляду на поствоєнну систему господарювання у лісах Розточчя. І тим не менше, уцілілі залишки бучин на території регіону мають всі ознаки природного лісового фітоценозу, до них належать найбільш стійкі та гомеостатичні природні букові деревостани. Синтаксономічна приналежність цих лісів і сьогодні добре ідентифікується. Вони належать трьом різним підсоюзам союзу *Fagion sylvaticae* R. Tx. et Diem. 1936, порядку *Fagetalia sylvaticae* Pawł. in Pawł., Sokoł. et Wall. 1928 з класу *QUERCO-FAGETEA* Br.-Bl. et Vlieg. 1937.

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ФЛОРИСТИЧНЕ І ЦЕНОТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ У
ВІДНОВЛЕННІ, ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ОХОРОНІ
РОСЛИННОГО СВІТУ»**

ПРИСВЯЧЕНОЇ 120-РІЧЧЮ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ ТА КАФЕДРИ
БОТАНІКИ ННІ ЛІСОВОГО І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА
(23–25 квітня, 2018 року)

Підписи до фотографій використаних на обкладинці

1. Переліг першого демутаційного ряду з угрупованнями стенактису однорічного (*Phalacroloa annuum* (L.) Dumort.) в околицях села Велика Салтанівка Васильківського району Київської області, червень 2014 року (©Автор фотографії Чурілов А.М.)
2. Заплава р. Дніпро в районі ландшафтного заказника «Жуків Острів» (м. Київ), червень 2016 року (©Автор фотографії Маєвський К. В.)
3. Правий берег Канівського водосховища в районі с. Стайки Київської області, липень 2016 року (©Автор фотографії Маєвський К. В.)
4. Лучні степи в ботанічному заказнику місцевого значення "Тулинецькі Переліски" у Миронівському районі Київської області, червень 2017 року (©Автор фотографії Чурілов А.М.)

Керівник видавничого проекту *Зарицький В.І.*
Комп'ютерний дизайн *Щербина О.П.*

Підписано до друку 12.04.2018. Формат 60x84 ¹/₁₆.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. аркушів – 11,63. Обл.-вид. аркушів – 10,05.
Тираж 300.

«Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03115, м. Київ, вул. Ф. Пушиної, 27, оф. 20-22
тел./факс (044) 247-93-37; 228-81-12
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net